

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zkvalitňování výuky chemie a biologie na GJO reg. č. CZ.1.07/1.1.26/01.0034

Pracovní list č.: 31
Klíčová aktivita: 02 Moderní výuka laboratorních cvičení
Cílová skupina: žáci III. ročníku nižšího gymnázia

Téma: Jak můžeme ovlivnit průběh chemické reakce

Teorie: Vznik produktů při chemických reakcích přímo souvisí se změnami chemických vazeb. Původní vazby mezi částicemi výchozích látek většinou zanikají a následně pak vznikají jiné vazby mezi částicemi v produktech.

K rozštěpení původních vazeb je nutno dodat určitou energii. Při vzniku vazeb se energie uvolňuje. Přitom platí další z univerzálních přírodních zákonů – **zákon zachování energie**, který dnes formulujeme takto: **Celková energie izolované soustavy je stálá a nezávisí na změnách, které v ní probíhají.**

Většina chemických reakcí však neprobíhá v izolované soustavě, takže při nich dochází k výměně energie s okolím. Takto dělíme reakce do dvou skupin:

Reakce **exotermické** – reakce, při kterých se teplo uvolňuje. K tomu dochází při většině samovolně probíhajících reakcí.

Reakce **endotermické** – reakce, při kterých se teplo spotřebovává. Patří sem reakce, které neprobíhají samovolně, ale pouze za stálého dodávání tepla.

Úkol 1: Reakce kyseliny chlorovodíkové s uhličitánem vápenatým

Pomůcky: zkumavka, lžička, teploměr, ochranné brýle

Chemikálie: kyselina chlorovodíková 1:3, půl lžičky drceného uhličitánu vápenatého

Postup:

Do zkumavky nalijeme asi polovinu objemu kyseliny chlorovodíkové, změříme a zapíšeme teplotu roztoku. Přidáme uhličitán vápenatý a opatrně mícháme teploměrem. Sledujeme změnu teploty ve zkumavce a nejvyšší dosaženou teplotu zapíšeme. Vyhodnotíme změnu teploty a rozhodneme, jestli je reakce exotermická nebo endotermická.

Pozorování: Teplota před reakcí: $t_1 = \dots\dots\dots$

Teplota po reakci: $t_2 = \dots\dots\dots$

Rozdíl počáteční a konečné teploty: $t_1 - t_2 = \dots\dots\dots$

Reakce proběhla samovolně, bez stálého zahřívání.

Jedná se tedy o reakci $\dots\dots\dots$

Rovnice: $\text{HCl} + \text{CaCO}_3 \rightarrow \text{CaCl}_2 + \text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O}$ *upravte rovnici podle zákona zachování hmotnosti*

$\dots\dots\dots$

Závěr: $\dots\dots\dots$

Úkol 2: Reakce mědi s kyslíkem

Pomůcky: kahan, sirky, chemické kleště

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Chemikálie: očištěný měděný drát

Postup:

Drát uchopíme do kleští a pozorujeme jeho vzhled. Pak jej vložíme na asi 2 minuty do plamene kahanu. Po vytažení a vychladnutí pozorujeme změnu povrchu měděného drátu.

Pozorování: Vzhled před reakcí: .....

Vzhled po reakci: .....

Přestože byl měděný drátek v kontaktu se vzduchem již za studena, začal se s kyslíkem slučovat až v žáru plamene kahanu. Tato reakce neproběhla samovolně, ale potřebovala ke svému průběhu stálé zahřívání.

Jedná se tedy o reakci .....

Rovnice: $\text{Cu} + \text{O}_2 \rightarrow \text{CuO}$ *upravte rovnici podle zákona zachování hmotnosti*

.....

Závěr: .....

Úkol 3: Reakce vodíku s kyslíkem

Pomůcky: zkumavky, stojan, kahan, sirky, ochranné brýle

Chemikálie: kyselina chlorovodíková 1:3, granule zinku

Postup:

Do kyseliny chlorovodíkové ve zkumavce přidáme 3 granule zinku. Vznikající vodík jímáme do suché zkumavky dnem vzhůru a provedeme důkaz výbušnosti jeho směsi se vzduchem.

Pozorování: Vodík ve směsi s kyslíkem za normální teploty nereaguje. Ve směsi 2:1 při zahřátí asi na 600°C však reakce probíhá explozivně, tedy za okamžitého vzniku tepla (a světla a zvuku). Museli jsme tedy dodat určité množství energie k tomu, aby reakce začala probíhat. Tato energie je označována jako **aktivační energie**. Po dodání aktivační energie pak již reakce dále probíhá samovolně.

Jedná se tedy o reakci .....

Rovnice: $\text{H}_2 + \text{O}_2 \rightarrow \text{H}_2\text{O}$ *upravte rovnici podle zákona zachování hmotnosti*

.....

Závěr: .....